

מאזן התשלומים ושחר החוץ

1. התפתחות מאזן התשלומים

בשנת 1958 לא חל שינוי בגירעון בחשבון השוטף של מאזן התשלומים, בהשוואה לשנה הקודמת. אף סכום התקבולים מהעברות חד-צדדיות ומלוות לזמן ארוך נשאר כמעט ללא שינוי. מאידך, חלה עלייה במלוות לזמן קצר ולזמן בינוני, ולעומתה עלייה ניכרת ביתרות המשק במטבע חוץ.

יצוא המוצרים והשירותים ויבואם עלו כמעט באותו סכום, כך שהגירעון בחשבון השוטף, שהיה 335 מיליון דולר ב-1957, הגיע גם ב-1958 לסכום של 334 מיליון דולר. אך אם יוצאו מהחשבון השוטף תשלומי הממשלה, יראה הגירעון בחשבון השוטף ירידה ב-16 מיליון דולר בקירוב, מ-297 מיליון דולר ב-1957 ל-281 מיליון דולר ב-1958. זו השנה הראשונה מאז שנת 1954, בה חלה ירידה בגירעון זה. הבחנות מספר של הגירעון מובאות בלוח ג'1.

לוח ג'1

גרעינות בחשבוניות מאזן התשלומים, 1956-1958

(מיליוני דולרים)

1958	1957	1956	
281	297	267	(1) גירעון בחשבון השוטף בניכוי שירותי הממשלה
334	335	357	(2) גירעון בחשבון השוטף (כולל שירותי הממשלה)
94	71	135	(3) גירעון בחשבון השוטף + העברות חד-צדדיות *
			(4) גירעון בחשבון השוטף + העברות חד-צדדיות
12	—	64	+ תנועות הון לזמן ארוך **

* פרט למלווה הביטוח.

** כולל פקדונות ממשלת ארצות-הברית.

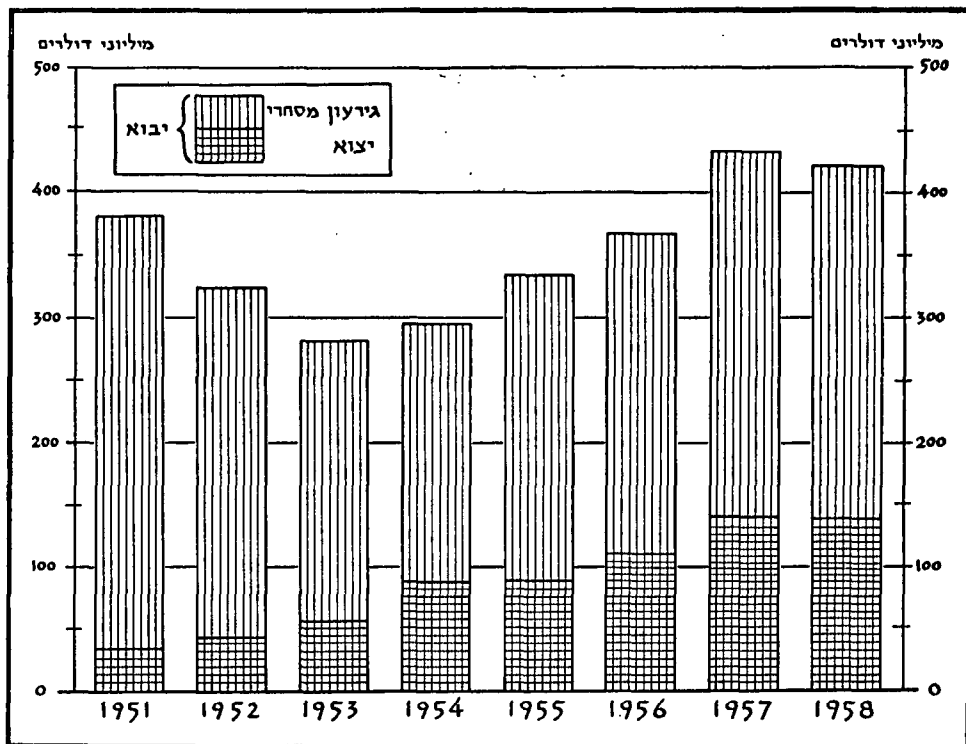
התפתחות זו נובעת בעיקרה מהעובדה, שבשנת 1958 חלה ירידת מחירים כללית בשווקים הבינלאומיים, ומשום כך ירדו מחירי היבוא ומחירי היצוא של ישראל. בעוד שמחירי היצוא פחתו בשני אחוזים בלבד, ירדו מחירי היבוא בשבעה אחוזים בערך, כלומר שחלה הטבה ניכרת

בתנאי החליפין. נוסף לכך, מאחר שערך היבוא לישראל עולה במידה רבה על ערך היצוא, הרי שמשטר המאזן המסחרי בתקופות של ירידת מחירים. חישוב. כמויות היבוא והיצוא בשנת 1958, במחירי 1957, מראה כי המשק הישראלי "חסך" 36 מיליון דולר בהוצאה על יבוא בעוד שההכנסה הנוספת מן היצוא היתה מסתכמת בתוספת של 3 מיליון דולר בלבד; כלומר, שאילו שררו מחירי 1957 הרי שבעבור אותן כמויות של יבוא ויצוא של שנת 1958 היה על המשק הישראלי לשאת בהוצאה נוספת של 33 מיליון דולר.

דיאגרמה ג' 1

היבוא, היצוא והגירעון המסחרי, 1951-1958

(מיליוני דולרים)

יבוא המוצרים שעלה, במחירים קבועים, ב־12 אחוזים בערך ב־1957 לגבי 1956, עלה בעוד 5 אחוזים בערך בשנת 1958. יבוא המזון וחומרי הגלם לחקלאות עלה, עם העלייה ביבוא עודפי המזון מארצות־הברית, שהופנתה בחלקה למלאי, בעוד שהיבוא הריאלי של חומרי גלם אחרים לא השתנה. כן גדל במידה ניכרת היבוא הריאלי של ציוד לחרושת ולחשמל, בעוד שיבוא הציוד לתחבורה ירד בהרבה.

מאזן התשלומים, 1957-1958

(מיליוני דולרים)

1958			1957			
זכות (+) או חובה (-) נטו	חובה	זכות	זכות (+) או חובה (-) נטו	חובה	זכות	
א. מוצרים ושירותים						
-282.3	421.5	139.2	-291.3	432.1	140.8	(1) מוצרים
+ 8.7	3.2	11.9	+ 2.7	2.8	5.5	(2) תיירות ונסיעות לחוץ לארץ
+22.9	32.5	55.4	+15.8	30.1	45.9	(3) תחבורה
- 2.1	19.6	17.5	- 1.8	16.0	14.2	(4) ביטוח
- 30.0	34.9	4.9	- 24.5	28.1	3.6	(5) שירותי הון
- 53.7	55.7	2.0	- 38.7	43.6	4.9	(6) ממשלה, ל.נ.מ.א. *
+ 2.2	5.6	7.8	+ 2.6	4.5	7.1	(7) שונות
-334.3	573.0	238.7	-335.2	557.2	222.0	סך הכל (1) עד (7)
ב. העברות חד-צדדיות						
העברות של פרטים						
(8) מתנות והעברות על-ידי פרטים ועולים						
+25.3	0.3	25.6	+21.2	0.3	21.5	(8.1) במזומן
+ 9.1	0.4	9.5	+15.5	0.2	15.7	(8.2) בסחורות
+65.4	0.9	66.3	+45.0	0.9	45.9	(9) פיצויים אישיים מגרמניה
העברות ממשלה ומוסדות						
+69.7	3.2	72.9	+77.9	4.2	82.1	(10) שילומים מגרמניה
+11.2	—	11.2	+24.1	—	24.1	(11) מענק ממשלת ארצות הברית
+ 0.3	0.1	0.4	+ 0.4	0.1	0.5	(12) סיוע טכני של א"ם
(13) המגבית ומוסדות אחרים						
+50.4	—	50.4	+74.2	—	74.2	(13.1) תרומות במזומן
+10.4	—	10.4	- 18.5	18.5	—	(13.2) מלווה הביסוס
+ 9.2	—	9.2	+ 5.6	—	5.6	(13.3) העברות בסחורות
+251.0	4.9	255.9	+245.4	24.2	269.6	סך הכל (8) עד (13)
- 83.3	577.9	494.6	- 89.8	581.4	491.6	סך הכל א+ב

לוח ג' 2
מאזן התשלומים, 1957-1958 (המשך)

(מיליוני דולרים)

1958			1957			
זכות (+) או חובה (-) נטו	חובה	זכות	זכות (+) או חובה (-) נטו	חובה	זכות	
ג. תנועות הון נטו						
(14) הלוואות לזמן בינוני וארוך						
+33.7	—	33.7	+44.7	—	44.7	(14.1) מלווה העצמאות והפיתוח
						(14.2) הלוואות מממשלת ארה"ב
+43.9	—	43.9	+20.4	—	20.4	במסגרת המענק
						(14.3) הלוואות אחרות
- 7.4	7.4	—	- 16.9	16.9	—	לזמן ארוך
+15.0	—	15.0	+ 3.4	—	3.4	(14.4) הלוואות לזמן בינוני
+ 8.4	—	8.4	+17.8	—	17.8	(14.5) השקעות מחוץ לארץ
+93.6	7.4	101.0	+69.4	16.9	86.3	סך הכל (14.1) עד (14.5)
(15) תנועות הון לזמן קצר						
+ 6.5	—	6.5	- 3.0	3.0	—	(15.1) הלוואות לזמן קצר
						(15.2) קרן המטבע הבינלאומית
- 4.3	4.3	—	+ 3.8	—	3.8	והבנק הבינלאומי
+ 8.1	—	8.1	+ 3.5	—	3.5	(15.3) חשבונות סילוקין
						(15.4) פקדונות חוץ
+ 4.3	—	4.3	- 1.4	1.4	—	בבנקים מקומיים
						(15.5) פקדונות מממשלת ארה"ב
+ 3.0	—	3.0	+ 4.8	—	4.8	(במסגרת המענק)
+ 4.3	—	4.3	- 0.6	0.6	—	(15.6) הון אחר לזמן קצר
- 46.0	46.0	—	+ 0.9	—	0.9	(15.7) יתרות מטבע חוץ
—	—	—	+ 1.2	—	1.2	(15.8) זהב מוניטארי
- 24.1	50.3	26.2	+ 9.2	5.0	14.2	סך הכל (15.1) עד (15.8)
+69.5	57.7	127.2	+78.6	21.9	100.5	סך הכל (14) + (15)
- 13.8	635.6	621.8	- 11.2	603.3	592.1	סך הכל א עד ג
+13.8	—	13.8	+11.2	—	11.2	טעויות והשמטות, נטו

• לא נזכר במקום אחר.
המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

ירידת מחירי היבוא בשנת 1958, הקלה על הרחבת הליברליזאציה ביבוא, שהונהגה לראשונה בשנת 1956 לגבי מוצרים בודדים, והורחבה בשנים שלאחריה. כיום מתנהל רוב היבוא בתנאי ליברליזאציה, פרט ליבוא הממשלתי (הכולל דלק ומספר מצרכי מזון, כגון: חיטה, סוכר, בשר, שמנים, אורז וקפה) ופרט ליבוא ציוד. הליברליזאציה מתבטאת בכך שכל יבואן מוסמך יכול לקבל רשיון יבוא, אם כי לפעמים הינו מוגבל ביחס למקורות האספקה. התגובה הראשונה לליברליזאציה של מצרך מסוים, הינה לרוב עלייה מידית ביבוא המופנה בחלקו למלאי. לאחר מכן יורד היבוא, אם כי לא לרמה הקודמת. כדי למנוע עליית היבוא מעבר לגבול שנקבע בתקציב מטבע החוץ, מוטלים על המוצרים היטלים, שנועדו לצמצם את הביקוש. למעשה לא היה בשנת 1958, עודף ביקוש במחירים הקיימים לגבי מרבית מוצרי הצריכה וחומרי הגלם.

לגבי עצים, שלחים, חומרי טכסטיל וכימיקאלים הונהגה הליברליזאציה בשנים קודמות, והשינוי העיקרי בתחום זה בשנת 1958 היה הנהגת הליברליזאציה של יבוא מתכות. כמויות היבוא של מתכות ב-1958 עלו במידה ניכרת על אלו של 1957, אולם, ההוצאה במטבע חוץ עלתה רק במעט, לרגל ירידת המחירים בחוץ לארץ. ההוצאות ליבוא חומרי טכסטיל ושלחים שעלו בשנה הראשונה, לאחר הנהגת הליברליזאציה, שבו לרמתן הקודמת. ברוב המקרים לא העלו ההיטלים, שהוטלו בקשר לליברליזאציה, במידה ניכרת את המחירים המקומיים. בשנת 1958 הסתייעה יציבות המחירים של חומרי הגלם בירידת המחירים בחוץ לארץ. ליברליזאציה נוספת נעשתה ביבוא השירותים, המאפשרת לנוסעים לחוץ לארץ לרכוש מטבע חוץ בגבול של 100 דולר לנוסע.

עליית יצוא המוצרים והשירותים מתבטאת כולה בחשבון השירותים, בעיקר בעליית התקבולים משירותי הובלה ותיירות. יצוא המוצרים לעומת זאת, נשאר ב-1958 ברמה של שנת 1957, בניגוד למגמת העלייה ביצוא זה, שחלה ב-1957 וב-1956. הפסקת הגידול ביצוא המוצרים הינה תולדה של מספר גורמים. לגבי הענף העיקרי ביצוא החקלאי וההדרים, לא באו עדיין לידי ביטוי, בשנת 1958, ההשקעות בענף, בשנים האחרונות, אשר יתחילו לשאת פרי רק בשנים מאוחרות יותר. בשנים שלפני כן הביאה עליית מחירים רצופה של פרי ההדר בחוץ לארץ לעליית התקבולים מיצוא זה, בעוד שבשנת 1958 לא חל כמעט שינוי במחירים לגבי שנת 1957. בענף היהלומים נראה שהגורם העיקרי לקיפאון ביצוא, היה ירידת הביקוש בחוץ לארץ, ובעיקר בארצות-הברית, שהינה השוק העיקרי ליצוא זה, לרגל הרפיון הכלכלי. ייתכן כי אף לגבי היצוא התעשייתי היתה השפעה לגורם זה של ירידה, או אי-עלייה, בביקוש בחוץ לארץ. דבר זה התבטא בירידה קלה של כ-4 אחוזים במחירי היצוא התעשייתי בחוץ לארץ, בעוד שבשנים הקודמות חלו עליות קלות במחירי יצוא זה. עם זאת נראה שבשנת 1958 לא חל שינוי רב בתמורה, שקיבלו היצואנים במטבע מקומי בעבור תקבוליהם מיצוא. מצד אחד הורחבה במקצת מסגרת הפרמיה על יצוא תעשייתי, והקיפה את היצוא למספר מדינות שלא היו כלולות קודם לכן בהסדר זה (השינוי העיקרי במסגרת הסדר הפרמיה חל לא בשטח היצוא התעשייתי אלא לגבי יצוא ההדרים, שבעונת 1957/58 הוענקה לו פרמיה בשיעור של 250 פרוטה לדולר ערך מוסף). מאידך, פחתה כנראה התמורה שקיבלו היצואנים במסגרת הסדר הפמ"ז. דבר זה גרר המשך המעבר משיטת הפמ"ז לשיטת הפרמיה. בעוד שכמות היצוא התעשייתי, שהתנהלה במסגרת שני ההסדרים

האלטרנטיביים — פמ"ז ופרמיה — היתה בערך שווה בשנת 1956, היווה היצוא, שהתנהל ב-1957 במסגרת הסדר הפמ"ז, 37 אחוזים מסך היצוא התעשייתי, לעומת 48 אחוזים שהתנהלו במסגרת ה"פרמיה". יתר היצוא, הכולל בעיקר חלק מהיצוא לארצות הסכמים מסחריים, לא היה זכאי להסדר הפרמיה והפמ"ז. כמעט ודאי הוא, אם כי אין עדיין נתונים בדוקים על כך, שאחוז היצוא שנעשה על בסיס קבלת פרמיה המשיך לעלות בשנת 1958, בעוד שחלקו של היצוא בפמ"ז פחת.

גורם נוסף, שפעל לצמצום היצוא התעשייתי, היה הליברליזציה המתרחבת במדינות עמן קשורה ישראל בהסכמי מסחר ותשלומים. חשיבות מיוחדת נודעה לשינוי במדיניות היבוא של טורקיה, שכל היצוא הישראלי אליה יצא תעשייתי, ואשר קלטה בעבר חלק ניכר מסך היצוא התעשייתי של המשק. בעקבות שינוי זה פחת במידה מכרעת היצוא לטורקיה ב-1958. במידת-מה פוצו התרחשויות אלו על-ידי הפניית היצוא לשווקים חדשים, ובעיקר על-ידי הגדלת היצוא לכמה מארצות אסיה ואפריקה. אך אין ספק כי היצוא הפוטנציאלי של מספר מוצרים, שנמנע עקב הליברליזציה בחוץ לארץ, לא יכול היה למצוא לו שווקים אחרים כתחליף.

סכום התקבולים החד-צדדיים של המשק נשאר למעשה על רמתו בשנת 1957, אולם חלו שינויים בהרכבו. הפיצויים האישיים מגרמניה הוסיפו לעלות — לאחר שעלו ב-20 מיליון דולר ב-1957 לעומת 1956 עלו ב-20 מיליון דולר נוספים ב-1958 — אך לעומת זאת ירדו במידת-מה ההכנסות מהשילומים. חלה עלייה בהעברות המגבית היהודית המאוחדת ויתר המוסדות, אך היא אינה נובעת מעליית התרומות אלא מכך, שבשנת 1958, נתקבל סכום נוסף כמלווה ביסוס, המתקבל על-ידי הקהילות היהודיות בארצות-הברית, על חשבון הכנסות המגבית בשנים הבאות, בעוד שבשנת 1957 ירדה התחייבות זו. סכום הסיוע של ממשלת ארצות-הברית, על צורתיו השונות, עלה ב-7 מיליון דולר, אולם עלייה זו התבטאה בגידול ההלוואות לזמן ארוך בעוד שירד החלק שניתן ללא צורך בהחזרה.

ההכנסה ממלווה העצמאות והפיתוח היתה נמוכה מן ההכנסה בשנה הקודמת, וכן הוקטנה יתרת החובות לזמן ארוך, ולעומת זאת עלו במידה ניכרת החובות במטבע חוץ לזמן בינוני וקצר, שבשנת 1957 לא חל בהם שינוי כלל.

יתרות מטבע החוץ של המשק עלו במידה ניכרת מאוד בשנת 1958, והגיעו לרמת שיא, אך יחד עם זאת עלו גם ההתחייבויות לזמן קצר (ב-18.9 מיליון דולר), וכן החובות לזמן בינוני. לצורך זה אפשר לצרף להתחייבויות אלו גם את מלווה הביסוס, שאם כי אינו מהווה באופן פורמאלי מלווה של המשק הישראלי, הריהו התחייבות הנפרעת מתוך תקבולי המשק.

2. יצוא מוצרים

ההכנסות מיצוא מוצרים, במחירים שוטפים, הגיעו בשנת 1958 ל-139.2 מיליון דולר, לעומת 140.8 מיליון דולר בשנת 1957 — ירידה של אחוז אחד בערך; אך במחירים קבועים היתה עלייה של אחוז אחד, כיוון שמחירי היצוא ירדו בשני אחוזים. היצוא החקלאי, במחירים שוטפים, עלה בשני מיליון דולר, והיצוא התעשייתי, במחירים שוטפים, ירד במיליון דולר בערך.

ובמחירים קבועים עלה ב־2 אחוזים, מאחר שמחירי היצוא התעשייתי ירדו ב־4 אחוזים בערך. יצוא היהלומים ירד במקצת, הן במחירים שוטפים והן במחירים קבועים.

לוח ג' 3

יצוא מוצרים, 1957-1958

(מיליוני דולרים)

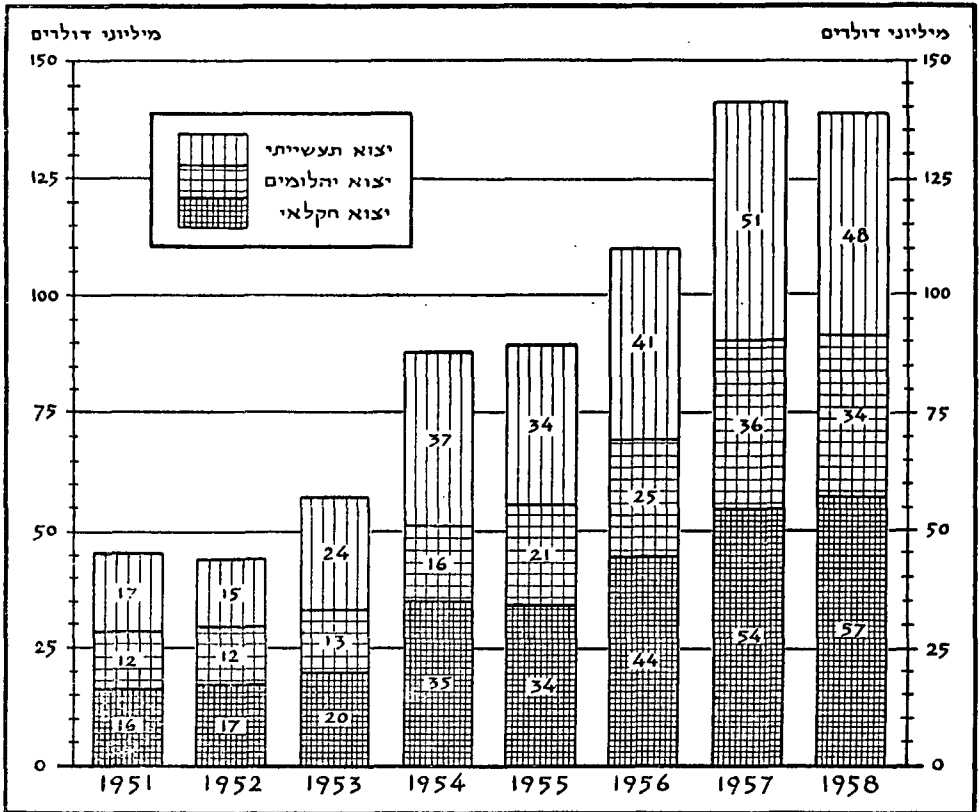
הענף	מדד המחירים ב־1958 (1957=100)	1957		1958	אחוז העלייה או הירידה (—) מ־1957 ל־1958	
		מחירים שוטפים	מחירי 1958		מחירים שוטפים	מחירי 1958
מוצרים חקלאיים	100	54.4	54.4	56.6	4.0	4.0
מוצרים תעשייתיים	96	47.6	45.7	46.7	1.9	2.2
יהלומים	98	35.5	34.8	34.3	3.4	1.4
יצוא אחר	100	3.3	3.3	1.6	51.5	51.5
סך הכל	98	140.8	138.2	139.2	1.1	0.7

הערה כללית: ההפרשים נובעים מעיגול המספרים.
המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ופנק ישראל.

חלקו של היצוא החקלאי בסך כל היצוא, עלה מ־38 אחוזים ב־1957 ל־41 אחוזים ב־1958. ההכנסה מיצוא פרי ההדר נשארה ברמה של 49 מיליון דולר בערך. כמות היצוא של פרי הדר שעלתה מ־8 מיליון תיבות ב־1956 ל־8.4 מיליון תיבות בשנת 1957, כתוצאה מחלקה הקטן של הבררה שאינה מתאימה ליצוא, ירדה שוב ב־1958 ל־8 מיליון תיבות. מחירי פרי ההדר בשוק העולמי עלו במידה ניכרת בעונת הפרי 1957/58, כבשתי העונות שלפניה, אולם בעונה 1958/59, שחלקה חל כבר בסוף שנת 1958, החלו המחירים לרדת. כך שבסיכום כללי עלו מחירי פרי ההדר ב־1958 ב־2 אחוזים בערך על המחירים בשנת 1957. העלייה הגדולה בהכנסות היתה מיצוא ביצים, שעלה מ־0.6 מיליון דולר ל־5 מיליון דולר על אף הירידה במחירים. מפאת הבצורת לא היה לגמרי יצוא של חיטה קשה, בעוד שב־1957 הגיע היצוא של מצרך זה ל־2.5 מיליון דולר.

היצוא לפי הענף, 1951-1958

(מיליוני דולרים)

הירידה הקלה ביצוא התעשייתי, במחירים שוטפים, הופכת לעלייה של שני אחוזים בערך במחירים קבועים, לאחר שחלה ירידה במחירי יצוא זה בחוץ לארץ בשיעור של כ-4 אחוזים. היצוא לטורקיה, שהוא כולו יצוא תעשייתי, ירד מ-9.2 מיליון דולר בשנת 1957 ל-3.5 מיליון דולר בשנת 1958, לרגל הריפורמה הכלכלית בטורקיה שהטילה הגבלות חמורות על היבוא. נוסף לכך היו סיבות מיוחדות שהיצוא לטורקיה ירד ב-1958 (יצוא התרופות, למשל, היה גבוה במיוחד בשנת 1957 לרגל מגפת השפעת האסיאתית, שפגעה בטורקיה וביוון). ראוי לציין, כי עליות בסעיפי יצוא תעשייתי חלו בעיקר במוצרים המיוצאים לארצות בעלות מטבע בר המרה חופשית, בעוד שחלה ירידה ביצוא לארצות שיש אתן הסכמים מסחריים.

בהמשך למגמה, שהסתמנה בשנה הקודמת, המשיך לעלות חלקם של היצואנים הגדולים בכלל היצוא התעשייתי. מבין כשש מאות יצואנים, ייצאו 78 יצואנים סחורות בשווי של למעלה ממאה אלף דולר כל אחד. וחלקם בסך כל היצוא התעשייתי עמד על 80 אחוז (ראו לוח ג' 5).

המוצרים בהם חלה עלייה או ירידה עיקרית

ביצוא (מחירים שוטפים), 1957-1958

(מיליוני דולרים)

העלייה או הירידה (—) מ־1957 ל־1958	1958	1957	
ע ל י י ה			
4.2	4.8	0.6	ביצים
1.8	5.8	4.0	מוצרי פרי הדר
0.9	5.5	4.6	צמיגים
0.6	2.2	1.6	מעילי גשם
0.5	3.0	2.5	אשלג
0.5	1.8	1.3	בוטנים
י ר י ד ה			
-0.8	0.1	0.9	צינורות ברזל
-0.8	0.8	1.6	מוצרי קרטון
-1.2	0.2	1.4	גרוטאות
-1.8	0.9	2.7	תרופות
-2.0	1.5	3.5	מלט
-2.5	—	2.5	חיטה קשה

ה מק ו ר : הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

מתשעת המפעלים שייצאו בשנת 1957 בשווי של יותר ממיליון דולר כל אחד, הגדילו שבעה את היצוא בשנת 1958, ורק יצואן אחד הקטין את יצואו. בכמה מקרים התאגדו מספר יצרנים בחברת שיווק אחת וריכוזו את יצואם, אך בעוד שהחברות ליצוא חקלאי הגדילו במידה ניכרת את יצואן בשנת 1958, הרי חברות היצוא התעשייתי נמצאות בשלבים הראשונים של פעולותיהן ויצואן עודנו עומד על רמה נמוכה.

היצוא התעשייתי לפי קבוצות הגודל, 1957-1958

(מיליוני דולרים)

קבוצת הגודל	1957			1958		
	מספר היצואנים	מיליוני דולרים	אחוז מצטבר	מספר היצואנים	מיליוני דולרים	אחוז מצטבר
1,000,000 דולר ומעלה	9	17.5	36.8	10	19.5	41.8
500,000 עד 1,000,000 דולר	9	6.2	49.8	8	5.8	54.2
100,000 עד 500,000 דולר	58	10.4	71.6	60	12.0	79.9
עד 100,000 דולר	470	13.5	100.0	560	9.4	100.0
סך הכל	546	47.6		638	46.7	

ה מקור: משרד המסחר והתעשייה.

יצוא היהלומים במחירים שוטפים, ירד בשלושה אחוזים בערך, ובמחירים קבועים ירד היצוא באחוז אחד. היצוא נפגע במיוחד מהרפיון בארצות-הברית, שהיא השוק העיקרי למוצרים אלה.

הערך המוסף של כלל היצוא בשנת 1958, עלה במעט על רמתו בשנת 1957. אחוז הערך המוסף של היצוא החקלאי ירד במידת-מה כתוצאה מהמשקל הניכר של יצוא הביצים, אשר בהם הערך המוסף הוא נמוך יחסית. לעומת זאת, עלה במקצת אחוז הערך המוסף של יצוא היהלומים, בגלל המעבר לליטוש אבנים קטנות. כן עלה במקצת, אחוז הערך המוסף של כל היצוא התעשייתי (לוח ג' 6).

הפדיון ואומדן הערך המוסף ביצוא המוצרים, 1957-1958

(מיליוני דולרים)

	1957			1958		
	הפדיון	אחוז הערך המוסף	סך הערך המוסף	הפדיון	אחוז הערך המוסף	סך הערך המוסף
מוצרים חקלאיים	54.4	74	40.3	56.6	72	40.7
מוצרים תעשייתיים	47.6	46	21.9	46.7	47	22.1
יהלומים	35.5	19	6.7	34.3	20	6.9
סך הכל *	137.5	50	68.9	137.6	51	69.7

* אינו כולל יצוא כולים, גרוטאות ומכירת אניות.
ה מקור: משרד המסחר והתעשייה ובנק ישראל.

בריטניה וארצות-הברית נשארו שתי ארצות הייעוד הגדולות ביותר של היצוא, יש לציין כי מתוך למעלה מ-90 ארצות שאליהן ישראל מיצאת, קנו 45 ארצות סחורות בפחות ממאה אלף דולר כל אחת ורק 7 מדינות קנו יצוא בשווי של 5 מיליון דולר ומעלה כל אחת. השינויים העיקריים חלו בירידת היצוא לטורקיה ולפינלנד, ובעליית היצוא לגרמניה המערבית. במשך שנים אחדות היתה טורקיה השוק העיקרי ליצוא התעשייתי, אולם בשנת 1958 היא ירדה למקום רביעי אחרי בריטניה, ארצות-הברית ויוגוסלביה.

קיים אומנם פיזור ניכר של היצוא התעשייתי הישראלי בין ארצות הייעוד, אולם למרות זאת, מרוכזים 65 אחוזים מהיצוא התעשייתי ב-10 ארצות בלבד (מהן שש ארצות שאתן יש לישראל חוזים מסחריים). בשנת 1957 קנו עשר ארצות הייעוד העיקריות, 75 אחוזים מסך כל היצוא התעשייתי.

לוח ג'7

היצוא לפי ארצות הייעוד, 1957-1958

(מיליוני דולרים)

ארץ הייעוד	1957				1958	
	סך הכל	יצוא חקלאי	יצוא תעשייתי ושונות	יצוא יהלומים	סך הכל	אחוז מצטבר של סך הכל
בריטניה	27.6	20.2	8.0	1.3	29.5	21.2
ארצות הברית	21.2	0.2	6.1	13.1	19.4	35.1
גרמניה המערבית	6.2	9.1	1.2	0.4	10.7	42.8
שווייץ	7.6	1.6	1.2	5.1	7.9	49.5
בלגיה	9.0	2.5	0.5	3.8	6.8	54.4
יוגוסלביה	4.8	1.1	4.3	—	5.4	58.3
צרפת	4.9	3.8	0.7	0.9	5.4	62.2
הולנד	3.9	3.0	0.6	1.1	4.7	65.6
שבדיה	3.8	3.7	0.4	—	4.1	68.5
טורקיה	9.2	—	3.5	—	3.5	71.0
דניה	1.6	2.6	0.3	—	2.9	72.6
פינלנד	6.3	2.1	0.8	—	2.9	74.2
ארצות אחרות	34.7	6.7	20.7	8.6	36.0	100.0
כל הארצות	140.8	56.6	48.3	34.3	139.2	

חזרה כוללת: סדר הארצות הוא לפי נורף היצוא בשנת 1958.
ח מ ק ו ר: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

הפיזור של היצוא החקלאי הוא יותר קטן. עשר ארצות הייעוד העיקריות קנו 90 אחוז מסך כל היצוא החקלאי של ישראל, ביניהן בריטניה, שהיא בלבד קנתה מישראל 35 אחוזים מהיצוא החקלאי.

יצוא היהלומים מופנה, כמעט כולו, לשמונה ארצות בלבד, ובייחוד לארצות-הברית הקונה כ-40 אחוז מיצוא זה.

ראוי לציין, כי כתוצאה מאמצעי עידוד מוגברים, גדל היצוא לארצות אפריקה ואסיה במידה ניכרת, מ-3.5 מיליון דולר ב-1956 ל-5 מיליון דולר ב-1957 ול-10.5 מיליון דולר ב-1958, ובמידת-מה חל גידול זה הודות לפתיחת נמל אילת, שהיצוא דרכו עלה מ-19 אלף טונות ב-1957 ל-30 אלף טונות ב-1958.

במשך שנת 1958 היו לישראל 17 הסכמי תשלומים פעילים. במשך השנה חוסלו החשבונות הדו-צדדיים עם איטליה וזורמה, אשר הסחר אתן מתנהל כיום במטבעות חופשיים, ונחתמו הסכמים חדשים עם פורטוגל וגאנה. ההסכם עם גאנה כולל, נוסף לחשבון המסחרי, חשבון אשראי לפיתוח, שלפיו תהנה גאנה מאשראי פיתוח מיוחד עד ל-7.5 מיליון לירות שטרלינג, לתקופה של 5 עד 6½ שנים.

מרבית המסחר של ישראל במסגרת הסכמי המסחר והתשלומים מתנהל כיום ברמת מחירים הקרובה לרמה הבינלאומית. יוצא מן הכלל חשוב היה בעבר המסחר עם טורקיה. בסוף שנת 1957 ובתחילת שנת 1958, היתה לישראל במסחר עם טורקיה יתרת זכות גבוהה שחוסלה במשך השנה. לאחר הפיחות והריפורמה הכלכלית בטורקיה, התקרב הסחר עם ארץ זו לבסיס של מחירים בינלאומיים. מאחר שהיבואנים הטורקיים מקבלים במקרים מסוימים ביתר קלות רשיונות יבוא מארצות שיש לה אתן הסכמים מסחריים, גוברת התחרות היצואנים הישראליים ביצואנים בארצות בעלות מטבע קשה.

במשך הזמן הולך ופוחת ההבדל בין ארצות הסכמים מסחריים לבין ארצות מטבע חופשי, וההסכמים נעשו בעלי משמעות יותר קטנה ופחתה חשיבותם הכמותית. על-פי רוב מסדירים ההסכמים את רשימת הסחורות, שיימכרו על-ידי שתי הארצות ומציינים גבול לאשראי טכני הדדי, וכל יתרה בסוף תקופת ההסכם מכוסה במטבע חופשי. בדרך כלל, עלה בהרבה יבואה של ישראל מארצות אלה על יצואה אליהן, וכיוון שהיתרה שולמה לרוב על-ידי ישראל במטבע חופשי, הרי שלא היה יסוד רב להעדיף יבוא מארצות אלה על יבוא מארצות מטבע חופשי. אם נשווה את היבוא והיצוא של ישראל, עם כל אחת מארצות ההסכמים המסחריים בשנתיים האחרונות (ביחד), נראה שרק לגבי יוגוסלביה וטורקיה היה לישראל מאזן חיובי (לא גדול ביותר), בעוד שבסחר עם כל ארצות ההסכמים המסחריים האחרות היה מאזן שלילי.

סך היצוא הישראלי לארצות ההסכמים המסחריים ירד בשנת 1958, אולם כאמור לעיל, הולכת ופוחתת משנה לשנה המשמעות של הבחנה זו.

במקרים שהעיסקות במסגרת ההסכם המסחרי, נעשו במחירים השונים מהמחירים הבינלאומיים, היה הדבר בא לידי ביטוי בהטלת דיסאג'יו, ובכך שהממשלה לא השתתפה לגמרי או השתתפה במידה מוגבלת בהוצאות הייצור. עם צמצום הפרשי המחירים הללו, פחתה מידת השימוש בשיטות אלו. בתחילת 1958 היה קיים דיסאג'יו לגבי המסחר עם טורקיה ויוגוסלביה בלבד, ובמשך

היצוא לפי סוג התשלום, 1956-1958

(מיליוני דולרים)

1958	1957	1956	
102.6	93.9	76.8	מטבע חופשי
			במסגרת הסכמי תשלומים
18.3	25.8	19.8	ארצות מערב אירופה *
18.3	21.1	13.1	ארצות אחרות
139.2	140.8	109.7	סך הכל

* כולל שטחי מטבע של ארצות אלה מחוץ לאירופה.
חמקור: השכחה המרכזית למטביסטיקה.

השנה בוטל הדיסאג'ו גם בשני מקרים אלה. כן השתתפה הממשלה בסוף שנת 1958 בהוצאות היצוא לכל הארצות; ההשתתפות היתה מודרגת רק לגבי היצוא לפולין, רומניה, בולגריה, אורוגוואי, ארגנטינה וברזיל.

היצוא לכמה ארצות באפריקה כרוך בקשיים מיוחדים, ומשום כך העלתה הממשלה עוד ב-1957 את השתתפותה בהוצאות הייצור ל-1.200 ל"י לכל דולר ערך מוסף (לעומת 0.850 ל"י לגבי היצוא לארצות אחרות). היצוא לארצות אלה עלה, מ-0.9 מיליון דולר ב-1956 ל-1.5 מיליון דולר ב-1957 ול-2.3 מיליון דולר ב-1958.

3. יצוא שירותים

בשנת 1958 חלה עלייה ניכרת ביצוא השירותים, שהגיע ל-99.5 מיליון דולר לעומת 81.2 מיליון דולר ב-1957.

העלייה היחסית הגדולה ביותר חלה בהכנסות מתיירות, שעלו ביותר ממאה אחוז. עלייה זו נבעה במידת-מה מהעובדה שבשנת 1957 היו ההכנסות מתיירות נמוכות במיוחד, כיוון שבתחילתה היו הגבלות על נסיעת אזרחי ארצות-הברית לאזור, עקב המתיחות הבטחונית. אולם הגורם העיקרי היה העלייה הגדולה במספר התיירים שהגיעו לישראל לשנת העשור. מספר התיירים עלה, מ-42.5 אלף ב-1956 ו-44.5 אלף ב-1957 ל-75 אלף בשנת 1958, ומספר ימי השהייה הממוצע לתייר נשאר על אותה רמה בערך.

יצוא שירותים, 1957-1958

(מיליוני דולרים)

העלייה או הירידה (—) מ־1957 ל־1958		1958	1957	
מיליוני דולרים	אחוזים			
116.4	6.4	11.9	5.5	תיירות
20.7	9.5	55.4	45.9	תחבורה
23.2	3.3	17.5	14.2	ביטוח
36.1	1.3	4.9	3.6	שירותי הון
-59.2	-2.9	2.0	4.9	ממשלה, ל.ג.מ.א. *
9.9	0.7	7.8	7.1	שונות
22.5	18.3	99.5	81.2	סך הכל

* לא נזכר במקום אחר.

ח מ ס ו ר : הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

העלייה המוחלטת הגדולה ביותר חלה בהכנסות מתחבורה — הסעיף בעל המשקל הגדול ביותר ביצוא השירותים. ההכנסות מהובלת נוסעים עלו מ־9.5 מיליון דולר ב־1957 ל־15.8 מיליון דולר ב־1958. בעוד שב־1957 מחולקות ההכנסות מהובלת נוסעים כמעט שווה בשווה — 4.7 מיליון דולר מהובלה ימית ו־4.8 מיליון דולר מהובלה אווירית, הרי ב־1958 הגיעו ההכנסות מהובלה אווירית ל־9.4 מיליון דולר ומהובלה ימית ל־6.4 מיליון דולר. לגבי מטענים, מרבית ההכנסות הן מהובלה ימית, שהגיעו ל־32.1 מיליון דולר, בעוד שההכנסות מהובלת מטענים באוויר הסתכמו ל־7.6 מיליון דולר.

4. יבוא מוצרים

יבוא המוצרים, במחירים שוטפים, ירד מ־432.1 מיליון דולר ב־1957 ל־421.5 מיליון דולר ב־1958 — ירידה של 2.5 אחוזים. מאחר שמחירי היבוא ירדו בשבעה אחוזים בערך, הרי שבמחירים קבועים חלה עלייה של קרוב לחמישה אחוזים. הירידה הבולטת ביותר ביבוא, במחירים שוטפים, היתה ביבוא הדלק. ב־1957 היה יבוא הדלק גבוה במיוחד עקב צבירת מלאי ומחירים גבוהים. בעוד שבשנים 1953 עד 1956 נע יבוא זה בין 30 ל־35 מיליון דולר לשנה, הגיע היבוא ב־1957 ל־53 מיליון דולר. ב־1958 ירד יבוא הדלק ב־21 אחוזים והגיע ל־42 מיליון דולר, כתוצאה מירידה ניכרת (של 20 אחוז בערך) במחירים.

חיבוא לפי הייעוד הכלכלי, 1957-1958

(מיליוני דולרים)

העלייה או הירידה (—) מ 1957 ל-1958		1958	• 1957	
מיליוני דולרים	אחוזים			
מוצרים לתצרוכת ישירה				
24.9	6.0	30.1	24.1	מוזן
-7.9	-1.0	11.6	12.6	תצרוכת שוטפת אחרת
-14.3	-1.9	11.4	13.3	מוצרים בני קיימא
6.2	3.1	53.1	50.0	סך הכל
חומרי גלם				
-7.9	-3.8	44.0	47.8	לתעשיית מוזן
-2.7	-3.9	140.1	144.0	לתעשיות אחרות
35.8	7.2	27.3	20.1	לחקלאות
-0.2	-0.5	211.4	211.9	סך הכל
נכסי השקעה				
46.2	16.0	50.6	34.6	ציוד לחרושת
-2.4	-0.2	8.0	8.2	ציוד לחקלאות
15.7	0.8	5.9	5.1	ציוד אחר
-6.5	-1.3	18.6	19.9	חומרי בניין
-35.1	-16.9	31.3	48.2	כלי תחבורה וחלקיהם
-1.4	-1.6	114.4	116.0	סך הכל
דלק				
-21.5	-11.5	42.0	53.5	
-14.3	-0.1	0.6	0.7	יבוא אחר
-2.5	-10.6	421.5	432.1	סך הכל כללי

* הסיווג שונה במקצת מהסיווג בשנים קודמות.
המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

יבוא מוצרים, 1957-1958

(מיליוני דולרים)

מחירים שוטפים	מחירי 1958	1958	העלייה או הירידה (—) מ' 1957 ל' 1958 במחירי 1958		מדד המחירים ב' 1958 (1957=100)	
			מיליוני דולרים	אחוזים		
מוצרי צריכה	50.0	46.3	53.1	6.8	92	14.7
חומרי גלם	211.9	196.7	211.4	14.7	93	7.5
נכסי השקעה	116.0	116.0	114.4	-1.6	100	-1.4
דלק	53.5	42.3	42.0	-0.3	79	-0.7
סך הכל	431.4	401.3	420.9	19.6	93	4.9

ה מק ו ר : העשכת המרכזית לסטטיסטיקה ובנק ישראל.

כן חלה ירידה גדולה ביבוא אניות ואווירונים. בעוד שבשנת 1957 נקצו אניות בסכום של 24.1 מיליון דולר ומטוסים בסכום של 8.6 מיליון דולר, הרי בשנת 1958 הגיע יבוא האניות ל-12.4 מיליון דולר, ויבוא המטוסים ל-2 מיליון דולר בלבד. יבוא נכסי השקעה אחרים היה מעל לרמה של שנת 1957, והגיע ל-100 מיליון דולר לעומת 73 מיליון דולר ב-1957. עליית היבוא של נכסי ההשקעה רוכזה בעלייה גדולה של יבוא ציוד לחרושת ולחשמל. בעוד שירדו מחירי חומרי בניין (הכלולים בקבוצה זו), הרי מחירי הציוד עלו ב-2 אחוזים בערך, ובסיכום נשארו המחירים הממוצעים של נכסי ההשקעה על רמתם ב-1957.

מנכסי התצרוכת עלה היבוא של מזון, בעיקר כתוצאה מהעובדה שבשנה זו נתקבלו כמויות יותר גדולות של עודפים חקלאיים מארצות-הברית (בעיקר חמאה וגבינה), שבחלקם הופנו למלאי, מבלי שירד היבוא של מזון אחר. התמורה של יבוא העודפים החקלאיים ניתנה כהלוואה לזמן ארוך שיש להחזיר במטבע ישראלי. כמות יבוא המזון עלתה במידה יותר גדולה מאשר ההוצאה על יבוא זה, כיוון שמחירי המזון ירדו במידה ניכרת. לעומת זאת ירד היבוא של מוצרי תצרוכת בני קיימא. בקבוצה זו נכללים מספר רב של מצרכים המיובאים על-ידי עולים חדשים; העלייה המוגברת בשנת 1957 גררה יבוא גדול של מוצרים אלה, בעוד שירידת קצב העלייה בשנת 1958 היוותה גורם חשוב בירידת היבוא מסוג זה.

מבין נכסי הייצור, ירד ב-4 אחוזים בערך יבואם של חומרי גלם לתעשייה, בגלל ירידת המחירים. כיוון שמחירי חומרי הגלם ירדו ב-7 אחוזים בקירוב, הרי שבמחירים קבועים עלה היבוא.

¹ יש לציין כי מפתח החלוקה של היבוא לפי ייעודו הכלכלי שונה השנה מהחלוקה שהיתה נהוגה בשנים הקודמות, ומשום כך אין להשוות מספרים אלה עם נתונים מקבילים לתקופה שלפני שנת 1957.

עלייה גדולה חלה ביבוא חומרי הגלם לחקלאות, שהיוו חלק חשוב בעודפים החקלאיים שנתקבלו מארצות־הברית.

היבוא לגנפּש במחירים שוטפים, ירד מ־216 דולר ב־1957 ל־211 דולר ב־1958, והיבוא לצריכה לגנפּש (סך היבוא בניכוי נכסי ההשקעה והיבוא לשם יצוא), ירד מ־123 דולר ב־1957 ל־119 דולר ב־1958 — ירידה של שלושה אחוזים בערך. במחירים קבועים עלה היבוא לצריכה בעשרה אחוזים בערך, בניגוד להתפתחות במשך 1957, שבה ירד היבוא הריאלי לצריכה.

לוח ג' 12

היבוא לפי ארץ הקנייה, 1957–1958

(מיליוני דולרים)

ארץ הקנייה	1957		1958	
	מיליוני דולרים	אחוז מצטבר	מיליוני דולרים	אחוז מצטבר
ארצות הברית	108.6	25.1	123.4	29.3
גרמניה המערבית	76.3	42.7	64.3	44.6
בריטניה	50.3	54.3	53.5	57.3
צרפת	10.4	56.7	16.2	61.1
הולנד	14.1	60.0	15.0	64.7
שווייץ	13.3	63.1	11.5	67.4
פינלנד	11.4	65.7	8.7	69.5
איטליה	14.2	69.0	8.6	71.5
בלגיה	4.3	70.0	7.4	73.3
ברזיל	3.0	70.7	6.2	74.8
טורקיה	4.1	71.6	6.1	76.2
שבדיה	4.8	72.7	5.6	77.5
ארצות אחרות	117.3	100.0	95.0	100.0
כל הארצות	432.1		421.5	

הערה כללית: סדר הארצות הוא לפי נדל היבוא בשנת 1958.
המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

מקורות האספקה העיקריים של היבוא הישראלי המשיכו להיות, ארצות־הברית, גרמניה המערבית ובריטניה, שמהן נקנו כ־57 אחוזים מסך כל היבוא, בדומה לשנת 1957.

5. יבוא שירותים

הסעיף הגדול ביותר ביבוא השירותים הוא הוצאות הממשלה, הכולל הוצאות ביטחון. בסעיף זה, שיש בו תנודות ניכרות משנה לשנה, ירד היבוא מ-97 מיליון דולר ב-1956 ל-44 מיליון דולר ב-1957, ועלה ל-56 מיליון דולר ב-1958. ביבוא השירותים האחרים, מסתמנת עלייה קלה בכל שנה ושנה.

לוח ג' 13

יבוא שירותים, 1957-1958

(מיליוני דולרים)

העלייה מ-1957 ל-1958		1958	1957	
מיליוני דולרים	אחוזים			
14.3	0.4	3.2	2.8	תיירות
8.0	2.4	32.5	30.1	תחבורה
22.5	3.6	19.6	16.0	ביטוח
24.2	6.8	34.9	28.1	שירותי הון
27.8	12.1	55.7	43.6	ממשלה, ל.ג.מ.א. *
24.4	1.1	5.6	4.5	שונות
21.1	26.4	151.5	125.1	סך הכל

* לא נזכר במקום אחר.

ה מ ס ו ר : חלשכת המרכיב לטכניסטיקה.

עליית התשלומים לשירותי התחבורה, רוכזה בהובלה האווירית, שעלו מ-8.9 מיליון דולר ב-1957 ל-11.4 מיליון דולר ב-1958, בעוד שהתשלומים לשירותי התחבורה הימית נשארו גם השנה ברמה של 21.1 מיליון דולר. מן ההוצאות ב-1958 היו 4.5 מיליון דולר להובלת נוסעים ו-28 מיליון דולר להפעלת האניות והאווירונים הישראליים. שירותי ההון כוללים, נוסף לתשלומי ריבית ורווחים, גם סכום של 5.5 מיליון דולר המהווים ריבית וקופה על איגרות החיסכון של מלווה הפיתוח, לעומת 5 מיליון דולר ב-1957. השינוי העיקרי ב-1958, היה העלייה בתשלומי ריבית, מ-23 ל-28 מיליון דולר.

6. תקבולים חד-צדדיים

סך התקבולים החד-צדדיים הגיע ל-251 מיליון דולר, לעומת 245 מיליון דולר ב-1957. למרות שהסכום הכולל לא היה שונה ביותר מאשר בשנה הקודמת, חלו שינויים ניכרים בסעיפים הכלולים בקבוצת הכנסות זו. הגידול הבולט ביותר היה העלייה בהכנסות מפיצויים

אישיים מגרמניה, שעלתה מ־26 מיליון דולר ב־1956 ל־45 מיליון דולר ב־1957 ול־65 מיליון דולר ב־1958; רמה זו צפויה גם לשתיים שלוש השנים הבאות.

לוח ג' 14

תקבולים חריצדיים, 1957-1958

(מילוני דולרים)

העלייה או הירידה (—) מ־1957 ל־1958			
מילוני דולרים	אתונים	1958	1957
העברות פרטים			
19.3	4.1	25.3	21.2
מזומן			
-41.3	-6.4	9.1	15.5
סחורות			
45.3	20.4	65.4	45.0
פיצויים אישיים מגרמניה			
-10.5	-8.2	69.7	77.9
שילומים מגרמניה			
-53.5	-12.9	11.2	24.1
מענק ממשלת ארצות־הברית			
-25.0	-0.1	0.3	0.4
סיוע טכני של א"ם			
המגבית ומוסדות אחרים			
9.2	-23.8	50.4	74.2
מזומן			
	28.9	10.4	-18.5
מלווה הביסוס			
64.3	3.6	9.2	5.6
סחורות			
2.3	5.6	251.0	245.4
סך הכל			

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

לעומת זאת, חלה ירידה בסכום השילומים מגרמניה. סכום ההכנסות של 70 מיליון דולר בשנת 1958 הינו מעל למכסה השנתית, כי הוא כולל מקדמות על חשבון השנים הבאות, הממומנות על־ידי אשראי מבנקים וספקים גרמניים, אף שקצב עליית אשראי זה השנה קטן מאשר בשנים הקודמות. מתחילת הסכם השילומים ועד סוף 1958 הגיעו ארצה סחורות ושירותים בסכום כולל של כ־440 מיליון דולר. חוזה השילומים הוא על סכום כולל של 821 מיליון דולר, כלומר הסחורות שכבר הגיעו ארצה עד סוף 1958 מהוות 53 אחוזים מסך כל הסכום הכולל בהסכם השילומים. המכסות השנתיות מתחילת ההסכם, הסתכמו ב־380 מיליון דולר בלבד, כלומר שעודף הסחורות והשירותים שהגיעו עד כה ארצה מסתכם ב־60 מיליון דולר בערך, שיוחזרו מתוך ההכנסות ממקור זה בשנים הבאות.

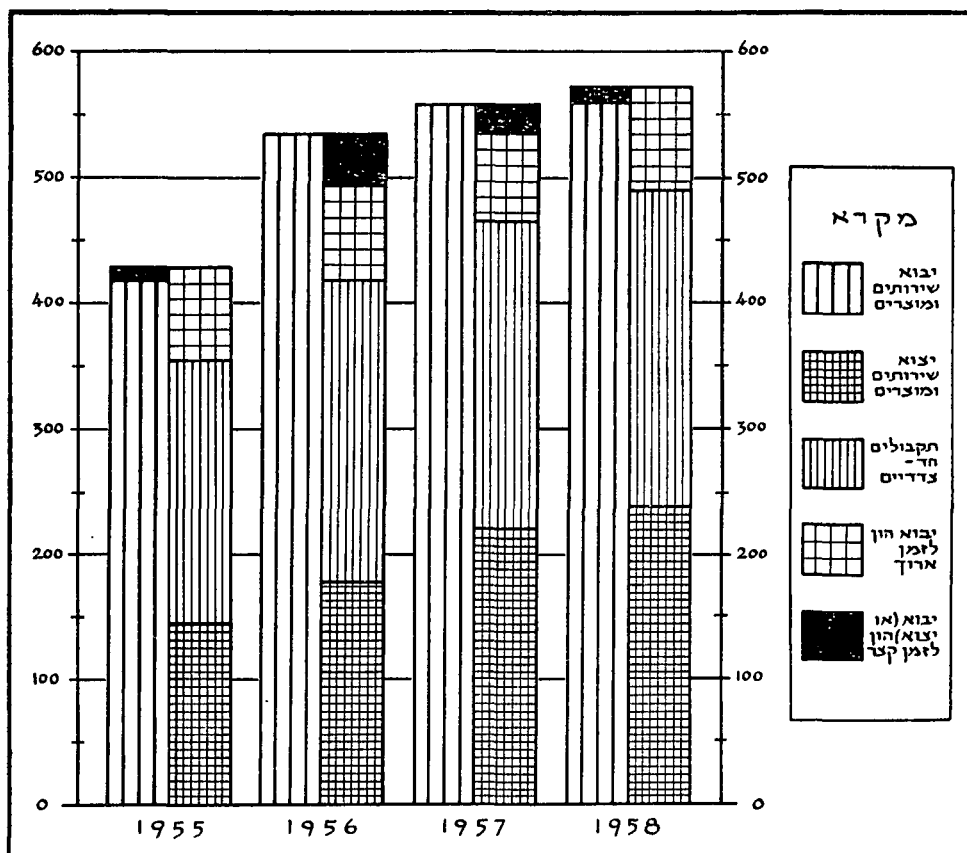
הסיוע של ממשלת ארצות־הברית ניתן משנת 1955, רק בחלקו כמענק ישיר והשאר כהלוואה לזמן ארוך. גם התמורה בעבור עודפי התוצרת החקלאית האמריקאית, שישראל החלה לקנות

ב-1955, ניתנת בהלוואה לזמן ארוך. פרט לשנת 1957, שבה היה חלקו של המענק הישיר גבוה, היתה המגמה של ממשלת ארצות-הברית לעבור יותר ויותר לשיטת ההלוואות. הסכום הכולל, שישראל קיבלה מארצות-הברית, הסתכם ב-47 מיליון דולר ב-1956, ב-49 מיליון דולר ב-1957 וב-57 מיליון דולר ב-1958. ב-1958 מחולק סכום זה ל-14 מיליון דולר מענק, 38 מיליון דולר עודפים חקלאיים, ו-5 מיליון דולר מלווה מקרן הפיתוח.

דיאגרמה ג' 3

היבוא, היצוא ותמורת השלום, 1955-1958

(מיליוני דולרים)

סכום ההעברות של המוסדות היהודיים והמגבית היהודית המאוחדת כמעט שלא השתנה בשתי השנים, אולם יש להביא בחשבון כי בשנת 1957 הוחזרו 19 מיליון דולר על חשבון מלווה הביסוס, כלומר הסכום שהועבר לישראל היה רק חלק מהכנסות המוסדות שהסתכמו ב-74 מיליון דולר. ההלוואות הנוספות בסכום של 10.4 מיליון דולר, שנתקבלו בשנת 1958 במסגרת מלווה הביסוס, העלו את יתרת החוב של מלווה זה ל-40.7 מיליון דולר, המהווה מקדמה לתקבולי המגביות בארצות-הברית על חשבון השנים הבאות.

7. תנועות הון וחובות המדינה

סך התחייבויות המדינה לגורמי חוץ, כולל לא רק את החובות במטבע חוץ, אלא גם התחייבויות במטבע מקומי, השקעות מחוץ לארץ, חשבונות סילוקין ושינוי ביתרות מטבע חוץ ובפקדונות זרים. סכום זה גדל ב-70 מיליון דולר נטו במשך השנה, לעומת עלייה של 79 מיליון דולר נטו במשך שנת 1957 (כמפורט בחלק ג' של לוח ג'-2).

לוח ג'-15

התחייבויות המדינה לחוץ לארץ, 1957-1958

(מיליוני דולרים)

(סוף התקופה)

העלייה או הירידה (-) מ־1957 ל־1958	1958	1957	
			א. התחייבויות במטבע חוץ
			(1) התחייבויות לזמן בינוני ולזמן ארוך
33.7	324.1	290.4	מלווה העצמאות והפיתוח
-7.4	124.8	132.2	הלוואות אחרות לזמן ארוך
15.0	75.7	60.7	הלוואות לזמן בינוני
41.3	524.6	483.3	סך הכל
			(2) התחייבויות לזמן קצר
10.3	56.6	46.3	הלוואות לזמן קצר
-3.8	—	3.8	התחייבות לקרן המטבע הבינלאומית
8.1	12.8	4.7	התחייבויות נטו על חשבון הסכמי תשלומים
4.3	20.4	16.1	פקדונות חוץ
18.9	89.8	70.9	סך הכל
			(3) יתרות מטבע חוץ
46.0	126.4	80.4	פקדונות בחוץ לארץ
—	3.5	3.5	זהב
46.0	129.9	83.9	סך הכל
14.2	484.5	470.3	סך כל ההתחייבויות במטבע חוץ נטו (1)+(2)-(3)
			ב. התחייבויות במטבע מקומי
46.9	144.8	97.9	הלוואות ופקדונות — ממשלת ארצות-הברית
61.1	629.3	568.2	סך הכל כללי

חובות המדינה במטבע חוץ, עלו ב־88 מיליון דולר והגיעו ל־670 מיליון דולר בסוף 1958. מגידול זה היוו איגרות מלווה העצמאות והפיתוח 34 מיליון דולר, כלומר שההתחייבויות האחרות במטבע חוץ עלו ב־54 מיליון דולר.

סך ההתחייבויות על חשבון מלווה העצמאות והפיתוח עמד בסוף 1958 על 324 מיליון דולר (כולל הריבית המצטברת על איגרות החיסכון), שהם 56 אחוזים מכל חובות המדינה במטבע חוץ. הסכום הוא נטו, דהיינו לאחר ניכוי סכומי האיגרות שנפדו, הן במטבע חוץ והן במטבע ישראלי, על־ידי מוסדות ובודדים. במשך שנת 1957, נפדו איגרות בסכום של 9 מיליון דולר. בשנת 1958, נמכרו איגרות בסך 45.1 מיליון דולר, והעלייה בהתחייבויות על חשבון הריבית המצטברת הסתכמה ב־5.5 מיליון דולר, כנגד עליית ההתחייבויות של 50.6 מיליון דולר, נפדו איגרות בסכום כולל של 16.9 מיליון דולר, מהן רק 2.1 מיליון דולר במטבע חוץ והשאר בלירות ישראליות. הסכום שנפדה בלירות ישראליות כולל 8.1 מיליון דולר שנפדו על־ידי מוסדות, 4.4 מיליון דולר על־ידי משקיעים מחוץ לארץ, ו־2.3 מיליון דולר על־ידי אחרים, בעיקר תיירים.

ביתר התחייבויות המדינה במטבע חוץ לזמן ארוך, חלה ירידה של כ־7 מיליון דולר כתוצאה מפרעון חלק מהלוואות הבנק ליצוא ויבוא. סך החובות במטבע חוץ לזמן בינוני וקצר, עלה ב־21 מיליון דולר, ועמד על 130 מיליון דולר בסוף 1958.

ההשקעות מחוץ לארץ, שנעשו בשנת 1958, הסתכמו ב־8.4 מיליון דולר בהשוואה ל־17.8 מיליון דולר בשנת 1957. סיכום זה הינו תוצאה של כיוונים מנוגדים. ההשקעות הישירות מחוץ לארץ בצורת העברות הון במוזמן, בסחורות ובאיגרות גדלו, מ־11.6 מיליון דולר ל־14.4 מיליון דולר ב־1958, אך לעומת זאת ירדו ההשקעות של זרים מתוך חשבונות חסומים בישראל, והמלאי של חברות זרות הפועלות בארץ עלה במידה פחותה יותר מהעלייה בשנת 1957 (ראה לוח ג'־16).

לוח ג'־16

השקעות מחוץ לארץ, 1957-1958

(מיליוני דולרים)

העלייה או הירידה (—) מ־1957 ל־1958	1958	1957	
2.8	14.4	11.6	העברות הון במוזמן, בסחורות ובאיגרות (1) השקעות במטבע ישראלי מתוך חשבונות של זרים (2)
-5.7	-1.8	3.9	שינוי במלאי המוחזק על־ידי חברות זרות (3)
-2.3	1.2	3.5	השקעות ישראליות בחוץ לארץ וחיסול השקעות זרות בארץ (4)
-4.2	-5.4	-1.2	
-9.4	8.4	17.8	סך הכל (1)+(2)+(3)-(4)

ה מקור: ת. שכת המרכזית לסטטיסטיקה.

ההתחייבויות נטו לזמן קצר ירדו ב־24 מיליון דולר. המשיכה מקרן המטבע הבינלאומית בגובה של 3.8 מיליון דולר הוחזרה, לרגל גידול יתרות מטבע חוץ של המדינה. ההתחייבויות נטו במסגרת הסכמי התשלומים עלו ב־8 מיליון דולר, כי יתרות הזכות של חשבונות אלה ירדו ב־1.2 מיליון דולר, בעוד שיתרות החובה עלו ב־6.8 מיליון דולר.

ההתפתחות העיקרית בחשבון ההון לזמן קצר, היתה העלייה ביתרות מטבע החוץ של המדינה ב־46 מיליון דולר. לעומת זאת חלה עלייה, אף כי יותר קטנה, בהתחייבויות לזמן קצר, וכן חלה עלייה בהתחייבויות לזמן בינוני.

סך התחייבויות המדינה לגורמי חוץ (פרט להשקעות שבעבורן אין סיכום כולל), עלה ב־107 מיליון דולר, מ־652 מיליון דולר בסוף 1957 ל־759 מיליון דולר בסוף 1958. בסכום זה כלולים הלוואות ופקדונות של ממשלת ארצות־הברית, שסכומם עלה מ־98 מיליון דולר ב־1957 ל־145 מיליון דולר ב־1958, ושיוחזרו בעתיד במטבע ישראלי. לעומת זאת עלו יתרות החוץ של המדינה ב־46 מיליון דולר והגיעו ל־130 מיליון דולר.

בסיכום הגיע סך התחייבויות המדינה לחוץ לארץ (פרט להשקעות חוץ) ל־629 מיליון דולר, דהיינו ב־61 מיליון דולר מעל לסך ההתחייבויות בסוף שנת 1957.